

מולין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבינוציר שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

מדרכי קניין החכמה - רצון ותשוקה

יכול ללמוד ממנו, הוא החכם האמיתי ובדרך זו יזכה אל החכמה השלימה.

הרצון לחכמה קודם אל החכמה

עוד דרשו חז"ל (ברכות נה.), אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר (דניאל ב כא) 'יהיב חכמה לחכימין', ולכאורה קשה מי הוא שיש בו חכמה קודם שנתן לו ה' את החכמה, וביאר רבי צבי הירש מזידיטשוב ע"ה, כי גם קודם שזכה האדם אל החכמה הוא נקרא חכם לפי הרצון שיש בו להחכים, וזהו 'לחכימין' לאלו הרוצים להחכים, וכפי רצונם לחכמה כך נותן להם ה' חכמה. מכך מובן דרשת חז"ל (שיה"ש"ר רבה ד) על הפסוק (שיה"ש ד) 'יפה רעיתי את כתריה', כשאת רוצה, כד את בעיית, לית את צריכה בעיית מכלום, מילף מכלום. ופירש במתנות כהונה, שבשעה שאתה רוצה וחפץ לעבוד את ה' אין אתה צריך ללמוד משום אדם את דרכי העבודה, אלא מעצמך אתה יודע היאך לעבוד להקב"ה.

המשתוקק לחכמה לומד מכל אדם זו הדרך לזכות בתורה, שיהיה האדם רוצה ומשתוקק לזכות אליה, וכפי מה שמתחזק באדם רצון אמת, כך זוכה הוא לכתרה של תורה. וכך כתוב (משלי ד ח) 'סלסלה ותרוממך', ופירש רש"י, 'סלסול' לשון 'חיפוש', שיהיה האדם חוזר ומחפש תמיד לדקדק ולעיין בתורה, ועל ידי כן תרומם אותו התורה ויזכה לכתרה. ויש לבקש החכמה כמי שמחזר להרבות כסף וזהב וכך יזכה אליה, כמו שכתוב (משלי ב ד-ה) 'אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא'. וכן ביאר רבינו יונה (אבות פ"ד מ"א) שעיקר החכמה הוא כפי מה שאוהב האדם את החכמה ומחפש אחריה, כי מי שבקיא בכל החכמות אבל אינו אוהב אותן אינו בגדר חכם, ולהיפך המשתוקק ומחפש אחרי החכמה אף שעוד לא זכה להחכים הרי הוא כבר קרוי חכם, וזהו שאמרו חז"ל (שם) 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', שאם מרוב תשוקתו אל החכמה הוא מבקש ללמוד מכל אדם מה שהוא

הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואנשים בראשיכם (א יג). פירש רש"י: 'חכמים' כסופים. בגור אריה תמה על דברי רש"י מה ענין כסופים אצל חכמים, הרי המדובר כאן הוא במינוי דיינים ומה תסייע תכונת נפשם בהיותם ביישנים. אולם מצאנו מים חיים בביאורו של הצמח ה' לצבי ע"ה (עמ' קיד: ד"ה חכמים), שכוונת רש"י ליישב כיצד ידעו בני ישראל מי הם החכמים, הרי דרך החכמים להצניע עצמם וכתוב (משלי יא ב) ואת צנועים חכמה. אמנם יש לה סימן לחכמה, שהחכמים משתוקקים לכל דבר חכמה, וזו הדרך אל החכמה להיות מלא השתוקקות להוסיף ולהחכים, וכפי התשוקה לחכמה כך זוכים אליה. וזהו שפירש רש"י 'חכמים - כסופים' שהוא לשון כיסופין והשתוקקות, שאותם בני אדם שהם מלאים כיסופין לחכמה בידוע שהם תלמידי חכמים הראויים להתמנות דיינים על עם ה'.

מילתא דפליאה

טעם איסור לבישת מנעלים בתשעה באב

מתהלך בגן לרוח היום, שלא כתוב בפסוק 'מהלך' אלא 'מתהלך', דהיינו מקפץ ועולה, כי עיקר שכינה בתחתונים היתה, וכיון שחטא אדם הראשון נסתלקה השכינה לרקיע הראשון. ולכאורה כשנסתלקה השכינה אז נתקללה האדמה 'בעצבון תאכלנה כל ימי חיך'.

ברכת שעשה לי כל צרכי על המנעלים

בהקדמה זו מבאר הבני יששכר בטוב טעם את מאמר רבותינו ז"ל הנ"ל, שהחשיבו כל כך ענין לבישת המנעלים עד כדי שימכור אדם כל מה שיש לו בעבור קניית מנעלים לרגליו, מכיון שההפסק הוא בכדי להפסיק ולחצוץ בין האדם לקללה. ולכן מברכים על המנעלים כל יום ברכת 'שעשה לי כל צרכי', כי כל צרכיו של האדם לחפוף בברכה ולהפסיק הקללה. ועל דרך זה יבואר כפשוטו טוב טעם איסור נעילת סנדל ביום הכיפורים, כי ביום הקדוש ביותר אף נתקדשה הארץ בקדושת היום ויוצאת אז מן הקללה לברכה, ואין צורך להפסק. וכן בתשעה באב, יום המקווה לישועה שנולד בו משיח בן דוד, גם כן נאסר בנעילת סנדל, להורות שעל ידי משיח בן דוד תצא האדמה מקללתה לברכה.

לבישת המנעלים להפסיק בין קדושת האדם לקללת האדמה אמרו חז"ל (שבת קכט). 'לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו', ובביאור דבריהם כתב הבני יששכר ע"ה (אגרא דפרקא אות דש) דברים יקרים, ובהקדם מביא מה שכתב מהר"ם חאגיז ע"ה בספרו משנת חכמים בשם חכמי הרמז, שענין לבישת המנעלים הוא כדי שלא יגע בשרו באדמה, כי בחטאו של אדם הראשון נתקללה כדכתיב (בראשית ג יז) 'ארורה האדמה בעבורך', על כן עושים הפסק בין הרגל לאדמה. וכתב דבעבור זה במקום אדמת קודש שיצאה האדמה מכלל ארור לכלל ברוך יש לילך יחף, וזהו שאמר השם יתברך למשה של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, עכ"ד.

בחטא עץ הדעת נסתלקה השכינה ונתקללה האדמה

ונראה להוסיף סמך לדבריו, שאכן מבואר במדרש (ב"ר יט ז) כי לפני החטא של אדם הראשון היתה השכינה בתחתונים ועל ידי החטא נסתלקה, וכך דייקו מן הפסוק (בראשית ג ח) 'וישמעו את קול ה' אלקים

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

'סור מרע' קודם 'לעשה טוב'

ישראל בתשובה יזכו לקבל את התורה בלב טהור, כי אפילו רשע גמור שהרהר בתשובה הרי הוא צדיק גמור.

כפי הטהרה מקודם זוכה להשראת השכינה

על ידי שחזור בתשובה קודם עסק התורה זוכה להכרית את החיצונים העושיקים את הקדושה כדברי האריז"ל האמורים לעיל. ובזה פירש בספר **ערוגת הבושם** (מצורע ד"ה זאת תהיה) את דברי הגמרא (מגילה לא:) כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ כה) 'גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'. שקודם עסק התורה והמצוות יש לשוב בתשובה כדי שלא ילך שפע המצוות לחיצונים ח"ו. ועל זה תיקנו לומר קודם קיום המצוות 'ויהי נועם ה' אלקינו עלינו' (תהלים צ יז), שנזכה להשראת נועם ה' בעת המצוה, 'ומעשי ידינו כוננהו' שירצו לפניו מעשי ידינו, ולא יעשקו החיצונים את חלקנו. ובזה יתבאר דברי הגמרא כמין חומר, 'זמרה' לשון הכרתה כמו 'זמיר עריצים' (ישעיה כה ה), וה'שונה בלא זמרה', מבלי להכרית את החיצונים המעכבים, וכך 'קורא בלא נעימה', שאינו זוכה להשראת נועם ה' על נפשו ועל תורתו, הרי תורתו בכלל 'חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', כי מצוותיו אינם טובות ותורתו אין בה חיות, אחר שלא הקדים תשובה לפני התורה והמצוות.

מחסד ה' להקדים הכנה לפני כל מצוה

לעולם בכל מצוה ולימוד תורה יש להקדים הכנה לפנייה, ולקדש עצמו להיות ראוי לעבודתו יתברך. ואין לתמוה מדוע יש צורך בהכנה מחדש לפני כל מצוה, ולא מספיק שיכין עצמו פעם אחת באופן שתהיה ההכנה קבועה בליבו תמיד, להיות מוכן בכל עת ובכל שעה לעבודת ה'. כי זה עצמו חסד ה' על בריותיו להצריכנו לשוב ולהתכונן לפני כל מצוה ואיננו יכולים להסתפק בהכנתנו משכבר, ובכך זוכים אנו בכל זמן להוסיף עוז ותעצומות בעבודתו בהכנה ראויה ונכונה.

לעשות נחת רוח לכלה העליונה בתורתו ועבודתו.

זהירות שלא להתאחר מלשוב בתשובה

על פי זה פירש הרב **מנחם מנדל מלינסק ע"ה** את הפסוק (תהלים קכז ב) 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת', 'קום' רמז למצוות עשה שנצרך לקום ולעשותם, ואילו 'שבת' רמז למצוות לא תעשה שמצותם שב ואל תעשה, וזהו הרמז 'שוא לכם משכימי קום' המשכימים תחילה בעבודת 'קום ועשה טוב', ו'מאחרי שבת' המאחרים את עבודת 'שב ואל תעשה רע', ואין עבודתם עולה יפה, כי יש לסור תחילה מן הרע קודם העסק בקיום מצוות עשה.

הקדמת התוכחה למשנה תורה

והנה, עיקר גדול הוא לכלל עסק התורה והמצוות, שאין העבודה חשובה אלא כפי טהרת הלב והכנתו קודם גשת האדם אל הקודש, כי אם לא ישוב האדם בתשובה תחילה מוטב לו אם לא עסק בתורה. כמו שפירש **בעל מאור ושמש ע"ה** (ד"ה א"י אלה הב') את הכתוב **הואיל משה באר את התורה הזאת**, וקשה הלא עדיין לא פתח לומר לפנייהם דברי תורה, וכל העניין כאן מדבר בתוכחות מוסר על עבירות שנכשלו בהם במדבר, ורק להלן בפרשת ואתחנן התחיל לחזור בפניהם על עשרת הדברות ושאר המצוות הנשנות להלן. אכן ביאור הדברים הוא שנמנע משה מלשנות לפנייהם את התורה, שמא לא הרהרו עדיין בתשובה ואין תורתם רצויה, ועל כן פתח תחילה להוכיחם על חטאיהם, וזאת מאחר **שהואיל משה באר את התורה** ונצרך להשיבם בתשובה תחילה.

עיקר ההכנה על ידי חזרה בתשובה

וזהו שפירש **האור החיים הקדוש** על הכתוב (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי', 'ועתה' לשון תשובה, כי בבוא ה' לתת את תורתו לעם ישראל ביקש שתהיה התורה שמורה בטהרתה, ולא תימסר לישראל בהיותם מלוכלכים בחטאים שקדמו להם, על כן הקדים כאן לשון תשובה, ועל ידי שיהרהרו

בעבר ה' ירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (א ה). מדברי התורה נראה כי עתה מתחיל משה רבינו ע"ה בביאור התורה, אך מעיון בפסוקים נראה כי לא כן הוא, ורק בפרשה הבאה פרשת ואתחנן התחיל לחזור ולבאר את התורה.

לביאור הדבר יש להקדים, דהנה מכלל ההכנה הראויה לעבודת ה', שיתבונן האדם במעשיו ויתן אל ליבו לתקן פגמי נפשו, ולא יעבוד את ה' בהיות נפשו מטונפת בחטאים, רק יקיים בעצמו 'סור מרע' תחילה ואחר יפנה להמשך הפסוק 'ועשה טוב', ועל זה אמר הכתוב (ירמיה ד ג) 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', וביאורו, חרשו השדה קודם זריעתה כדי לנכש ממנה את הקוצים, וכך לא תתערב הפסולת עם התבואה.

ידועים הם דברי **האר"י הקדוש ע"ה** (ספר הליקוטים תהלים נ): 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ טז) וכו'. דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר 'ולרשע אמר אלקים וכו' מה לך לספר חוקי', כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה, מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר (איוב כ טו) 'חיל בלע ויקיאנו וגו', ולזה נקראת 'תשובה' שתשוב דברי הקדושה למקומה, ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפות בהוציאו את הקדושה מתוכה ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה, ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו:) זדונות נעשין לו כזכיות.

ולכן יקדים להרהר בתשובה קודם עסק התורה והמצוות, כמו שכתב בתולדות יעקב יוסף (חקת ד"ה בפסוק זאת): מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה (מגילה ג), הוא כי אדם רשע על ידי תורתו ועבודתו מוסיף כח לחיצונים, ולכן צריך לבטל תלמוד תורה ולעשות תשובה שהוא הוצאת המת אבי אבות הטומאה, ואחר כך הכנסת כלה

מיום שנחרב המקדש נמצאת השכינה אצל הצדיקים

צדיקים שנתקדש גופם כבית המקדש

והוא הדבר ששמענו על צדיקים שהיתה קדושתם כקדושת משכן והיכל כמו שהעיד החיד"א ע"ה על האור החיים הקדוש ע"ה, כי עיניו ראו ולא זר, את האור החיים בשעת תפילת נעילה, שהיה מתרומם טפח מעל הקרקע, שמרוב הקדושה התרומם מהגשמיות ופרח באויר. וכן מובא על הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה שאמרו עליו הצדיקים כי גופו היה מזוכך אלף פעמים מנשמתו, ורק ניתן להבין כמה נשגבה היתה נשמתו, כי כל האמור הוא על גופו שהיה מקודש אלף פעמים מגוף בני אדם. כי הצדיקים ידעו שבית המקדש והשראת השכינה נמצאת אצל הצדיקים והיו מקדשים ומטהרים את גופם בלימוד התורה ביגיעה עצומה, ובריבוי מצוות ומעשים טובים לאין שיעור ומידה, כך גם היו מכתתים את הגשמיות שבהם על ידי צומות וסיגופים עד שביטלו את הגשמיות ונהפכו הם כולל גופם לחטיבה אחת של קודש קדשים.

דוד המלך ע"ה היה כל רצונו להפך את גופו לקדושה

ועל כך היה דוד המלך ע"ה משתבח 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו' (תהלים קג א), שגם הקרב והאיברים הפנימיים שבגופו נזדככו כמו הנפש, וכמו שנאמר (שם סג ב) 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי', כמו הנפש כך גם בשרי צמא וכמה לקדושתך.

וכן 'כל עצמותי תאמרנה' (שם לה י), 'לבי ובשרי ירננו אל אל חי' (שם פד ג), וכך אמר (שם כה א) 'אליך ה' נפשי אשא' ובהמשך הפרק אומר (פסוק טו) 'עיני תמיד אל ה' כי הוא יוציא מרשת רגלי', שתמיד מייחל לה' יתברך להגיע למצב 'כי הוא יוציא מרשת רגלי' שיוציא אותו מרשת הגשמיות והגוף ויהפך כולו למקשה אחת של קדושה.

אלו עומדים בפנים ועור האדם סוכך עליהם דוגמת רקיע ומסך, ואמנם האדם הצדיק אשר נפשו מזוככת יש בנפשו יכולת להאיר ולעבור דרך המסך ולצאת לחוץ ומגלה תנועותיה. וזהו 'בקרבת קדוש' (הושע יא ט) משכן הקדושה בקרב האדם [ראה בגמרא (תענית יא): לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו שנאמר 'בקרבת קדוש ולא אבוא בעיר'].

ועל כך הנביא ירמיה מקונן על חורבן בית המקדש באמרו 'שב בדד וידום כי נטל עליו', שמיום שחרב בית המקדש נסתלקה שכינה מן התחתונים אך נמצאת היא אצל הצדיקים, כמו שאמרו בגמרא (ברכות ח) מיום שחרב בית המקדש אין לו 'לקדוש ברוך הוא' בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, והצדיקים העוסקים בתורה בקדושה וטהרה הם ארבע אמות של הלכה ולכן נקראים 'מקדש מעט', ועל כן בסילוקן של צדיקים נאמר 'קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלהינו', כי הם מקדש מעט בכל הדורות גם כשאין בית המקדש קיים.

יחיד שעוסק בתורה זוכה לשכינה כנגדו כדרך שהיתה בבית המקדש

ועל זה אמרה משנתנו 'מנין שאפילו אחד שעוסק בתורה שהשכינה כנגדו' שהשכינה שהיתה בבית המקדש נמצאת כנגד היחיד שעוסק בתורה, והמשנה מביאה את הפסוק 'שב בדד וידום כי נטל עליו', כפירושו של החסיד יעב"ץ במשנתנו, 'כי נטל עליו', נחמה גדולה ליחיד ההוא, כי נטל עליו קיום העולם, כי צדיק יסוד עולם. ומבאר כי גם לאחר שנחרב בית המקדש כאשר יחיד יושב ועוסק בתורה שכינה עמו כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים.

מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שָׁכָר, שְׁנֵאמַר (איכה ג, כח), יֵשֶׁב בְּדָד וְיִדְם כִּי נָטַל עָלָיו (אבות פ"ג, מ"ב).

במדרש (איכ"ר א לו) שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מחורבן בית המקדש, שכן כפי גילוי הקדושה באדם כך זוכה להכין בקרבו מקום משכן להשראת השכינה, ולקיים בעצמו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (להלן כה ח), שעל ידי קידוש רמ"ח איברים בקיום המצוות זוכים ל'ושכנתי בתוכם' בתוך בני ישראל ממש [שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו, כי אם באדם, כמה דאת אמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן (אלשיך שמות לא)].

וקדושת המשכן שורה באדם הצדיק כמו שכתוב (תהלים עח ט) 'אוהל שכן באדם' [ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם' (תהלים עח ט), רוצה לומר מעת שנטש והחריב משכן שילה שם אהל שכינתו באדם, רוצה לומר בתלמידי חכמים שזכו לנשמת אדם הראשון, וכמבואר בזוהר ברעיא מהימנא (זוהר נשא קכה). שתלמידי חכמים נקראים אדם בדווקא (נשמת אדם למהרא"ש מקרעמניץ, פ"ו)], וכיון שהצדיקים הם היכל לשכינה נאמר בהם (ירמיה ז ד) 'היכל ה' היכל ה' המה' [ענין מאמר ירמיה הנביא 'היכל ה' היכל ה' המה', לומר כי אין מושב ההיכל ה' הבית של בנין, כי אם האנשים אשר הן הם מושבו יתברך אשר ישכון בהם, וכמאמרנו על פסוק 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ולא אמר 'בתוכו' (אלשיך מלכים א' יא-יב)].

ואף בשר האדם מאיר לצדיק בקדושה, כמו שכתוב (איוב יט כו) 'ומבשרי אחזה אלוה' [וכתב בליקוטי תורה להאריז"ל (איוב יט): אין לך גוף ונפש ורוח שלא נבראו על ידי כ"ב אותיות התורה, וכל א' מאלו הנ"ל יש להם כ"ב אותיות בעצמן, והנה כל

